

Rudolf Steiner

***Zjevení ducha ve 13. až 15. století.
Obětování vyššího poznání***

** Kruh sedmi hledajících * První rosikruciani * Raimund von Sabunda a Pico de Mirandola * Zřeknutí se vyššího poznání * Prostí mudrcové*

Včera jsem hovořil o zvláštní formě, kterou na sebe ve středověku vzalo sdělování duchovně-vědeckých výsledků. Tato forma byla v podstatě tím posledním, co se odehrálo, než se pro lidský duchovní vývoj zavřela brána, která byla po staletí otevřená: brána určitého, přirozeným nadáním daného vstupu do duchovního světa. Tato brána se zavřela v době, kdy lidé se svými bezděčnými schopnostmi měli být vyděleni z oblasti božsko-duchovní vůle, kterou byli ovládáni, a kdy měli ve svém nej hlubším nitru, ve vlastní vůli najít možnost vývoje svobody v duši, vědomé svobody. Veškerý vývojový pohyb se však odehrává pomalu a postupně, krůček za krůčkem. A tak se také stalo, že to, čeho už sice nemohlo být dosaženo ve formě dávných mystérií, čeho však mohlo být formou vyvedení do éterných výšin a zavedení dolů do zemských rozsedlin dosaženo bezprostředně v souvislosti s lidským prožíváním přírody - byť i ne na samotném zemském povrchu - přistupovalo v následujícím čase k lidem ve formě spíše nevědomé. Uvědomte si jen, jak bylo osobnostem usilujícím o poznání okolo roku 1200 a v násled-

dujícím 13. století, tedy osobnostem, které samozřejmě měly zprávu o tom, že žáci ještě před nedávným mohli najít učitele, jako byl ten, o němž jsem mluvil včera; uvědomte si jen, jak bylo těm, kdo měli tuto zprávu a kdo teď už byli vlastně odkázáni na to, že poznání najdou jen lidským myšlením.

Vidíme pak, že v následujícím období středověku se ve větším okruhu toto lidské myšlení skutečně imponujícím způsobem rozvíjí. Vidíme, že lidské myšlení se ubírá cestami nejniternější horlivosti, skutečné oddanosti celé lidské duše. To byly spíše cesty větších kruhů lidí hledajících poznání. Pokračoval však i onen vlastní duchovně-vědecký přístup. A půjdeme-li o několik století dále, dostaneme se do doby, kdy bylo založeno vlastní rosikrucianství. Toto rosikrucianství ovšem souvisí s proměnou v celém duchovním světě s ohledem na člověka. Tuto proměnu vám opět vylíčím nejlépe tak, když vám i zde podám obraz.

Mystéria ve starém smyslu slova už nebyla možná od chvíle, o které jsem zde hovořil; avšak lidé, kteří prahli po poznání ve smyslu těchto dávných mystérií a kteří prožívali těžké duševní boje, když slyšeli o vyvedení na horu a o zavedení dolů do zemských rozsedlin, tito lidé rozvíjeli ve svých duších všechny možné niterné metody, všemožné úsilí, aby dosáhli toho, že jejich duše přesto najde cestu. A ten kdo dokáže vidět takové věci, nahlíží, jak jsem řekl, nikoli do mysterijních škol, nýbrž do míst, proteplených atmosférou zbožnosti, kde se shromažďovali lidé hledající

poznání. A to, čím potom později bylo jak dobré rosikrucianství, tak i rosikrucianství pokroucené, šarlatánské, vlastně vzešlo z takových lidí, kteří se v pospolitosti, ve skromné pospolitosti snažili uzpůsobit své duše tak, aby skutečně ještě mohli dospět k duchovním poznatkům. A na jednom takovém shromáždění, které se konalo ve vsutku skromném prostředí, v jednoduché obytné místnosti jednoho domu majícího zámecký charakter, na takovém shromáždění několika lidí se jednou přihodilo, že tito lidé na základě společných exercicií, které byly zpola myšlenkově-meditativní, zpola modlitebné, vytvořili v pospolitosti určitou mystickou náladu, onu mystickou náladu, která pak byla hodně pěstována takzvanými „bratry společného života“ a později byla pěstována přívrženci Komenského, a mnoha dalšími bratrstvy, která se ovšem kdysi se zvláštní intenzitou rozvinula v takovémto menším kruhu. A zatímco těchto několik lidí prodlávalo pospolu se skutečnou oddaností obvyklého vědomí, s oddaností celého intelektu, v intenzivně mystické náladě, stalo se, že k nim přistoupila bytost, ovšem v tomto případě nikoli bytost z masa a kostí jako onen učitel, s nímž se žák setkal a byl jím zaveden na horu a do zemských rozsedin, nýbrž bytost, která se v této malé společnosti mohla zjevit vlastně jen v éterném těle. A tato bytost se dala poznat jako stejná bytost, která okolo roku 1200 vedla onoho žáka. Byla však v posmrtném stavu. Sestoupila z duchovního světa k těmto lidem, kteří ji přitáhli svou zbožně-mystickou, meditativně-myslivou náladou.

Právě v oněch společnostech, o kterých mluvím, byl mediumismus a všechno, co s ním bylo spřízněné, považován nejen za něco škodlivého, ale za něco hluboce, hluboce hříšného; hříšného z toho důvodu, že tito lidé věděli, že mediumismus souvisí také s určitou zvláštní konstitucí fyzického těla, že médiu dává fyzické tělo své síly, své duchovní síly. Tito lidé však považovali fyzické tělo za propadlé hříchu; a zprávy získané za pomoci mediálních sil by byly bývaly za všech okolností považovány za ahrimanské nebo luciferské síly. Lidé tenkrát tyto věci ještě přesně věděli; a tak nebylo použito nic, co by nějakým způsobem souviselo s mediumismem. Byla to naopak čistě mysticko-meditativní nálada. A bylo to ono zesílení mysticko-meditativní nálady, k němuž dochází pospolitostí duší, které vlastní libovůlí v jejich kruhu vykouzlilo toho netělesného člověka, tu čistě duchovní, avšak lidskou bytost.

A tato bytost velmi slavnostním způsobem pronesla: Nejste právě připraveni na mé zjevení, jsem však mezi vámi, netělesně, bez fyzického těla, protože nastal čas, kdy se zasvěcenci starého druhu nemohou po krátké období zemského bytí zjevovat ve fyzickém těle. Tento čas opět

nastane, až započne období Michaela. Přišel jsem k vám, abych vám vyjevil, že lidské nitro zůstalo neproměněno, že lidské nitro, chová-li se správně, může nalézt cestu k božsko-duchovnímu bytí. Nějakou dobu však bude mít lidský rozum takový charakter, že musí být potlačen, aby k lidské duši mohl promlouvat duch. Proto setrvejte ve své mysticko-zbožné náladě. Tím, že jste přijali můj společný obraz, společnou imaginaci, jsem vás jen mohl upozornit na to, co se s vámi stane; vy se však dozvíte pokračování toho, co jste zažili.

A ejhle, tři z toho kruhu, který tu byl shromážděn, byli skutečně vyvoleni k tomu, aby vytvořili zvláštní spojení s duchovním světem, ani tentokrát ovšem pomocí nějakých mediálních sil, nýbrž pokračováním oné mysticko-meditativně-zbožné nálady. A u těchto tří, kteří pak byli ostatními z toho kruhu obzvláště chráněni, skutečně vroucně opatrováni, u těchto tří se ukázalo, že čas od času bývali duchem nepřítomni. Co se týče jejich vnější tělesnosti, pak velmi zkrásněli, získali něco jako jasnou tvář, oči zářící jako slunce, a během této doby zapisovali symbolická zjevení, která obdrželi z duchovního světa.

Tato symbolická zjevení byla prvními obrazy, v nichž bylo rosikrucianům ukázáno, co měli vědět o duchovním světě. V těchto symbolických zjeveních byla obsažena určitá filosofie, určitá teologie, určité lékařství.

A stala se zvláštní věc: ti druzí - zdá se mi, jako by byli čtyři, takže to celé bylo společenství sedmi - ti druzí mohli díky tomu, co zažili v slunečně zářících očích,

v rozjasnené tváři svých tří bratrů, reprodukovat v obvyklé řeči to, co spočívalo v symbolech. Bratři určení k tomu, aby tyto symboly získali z duchovního světa, mohli tyto symboly jen zapsat a mohli pouze říci, jakmile se opět vrátili do svého obvyklého stavu vědomí: Putovali jsme pod hvězdami a hvězdnými duchy a našli jsme tam dávné učitele tajného vědění. - Oni sami nedovedli obrazy, které zapsali, převést do obvyklé lidské řeči. Ti druzí to dovedli a také to udělali. A mnohé z toho, co pak přešlo z části do filosoficko-teologické - nikoli však do církevně teologické, nýbrž do profánně teologické - a do lékařské literatury, původně vzešlo z tohoto právě charakterizovaného zdroje. A v menších kruzích, které byly organizovány prvními rosikruciany, se pak šířilo to, co bylo v podobě těchto symbolů získáno z duchovního světa.

A znovu a znovu přicházely možnosti něco takového v těch nejmenších kruzích mezi 13. a 15. stoletím prožívat. Takovým nebo podobným způsobem bylo mezi 13. a 15. stoletím lidem zjeveno mnohé z duchovního světa. Ne vždy byli ti, kdo měli přeložit to, co bylo zjeveno v obrazech, schopni skutečně to věrně reprodukovat. Leccos z toho, co ještě dnes můžete najít dochované z filosofie té doby, má proto v sobě ne zcela jasný charakter, a to, co to vlastně znamená, musí pak člověk zase sám hledat ve světě ducha. Nicméně zde byla přinejmenším možnost, aby ti, kdo o takovém druhu zjevení ze strany duchovního světa věděli, na tato zjevení navázali.

Musíte si však představit, jak podivná byla postupně nálada lidí, kteří tyto nejvyšší poznatky - neboť jako takové se uznávalo to, co jim bylo dáno - kteří takovéto nejvyšší poznatky museli dostávat ze strany, která pro ně byla pozvolna zcela cizí, protože nepohlíželi do světa, z něhož k nim tato tajemství přicházela, protože obvyklé vědomí už do něj nesahalo. Proto také bylo tak snadné, aby tyto věci vedly k šarlatánství či dokonce k podvodům. A vlastně v žádném období lidského vývoje k sobě neměly šarlatánství a nejvyšší zjevení tak blízko jako v této době. U této doby je obtížné rozlišovat pravé od nepravého; proto také považují mnozí lidé celé rosikrucianství za šarlatánství. Můžeme chápat, že se tak děje; pravé rosikruciany lze totiž mezi šarlatány neobyčejně těžko najít a celá ta věc tak je obzvlášť pochybná; člověk zkrátka musel vždy vycházet z předpokladu, že duchovní zjevení pochází ze zdrojů, které co do své vlastní povahy zůstávají zprvu skryté.

A bylo tomu tak, že ti, kdo byli postupně takřikajíc shromážděni prvními rosikruciany k většímu bratrstvu, vystupovali vlastně vždy jako neznámí, a to tak, že se tu a tam objevovali ve světě, v tehdejší době většinou v lékařském povolání, léčili nemocné a při té příležitosti, zatímco vykonávali lékařské povolání, zároveň šířili poznatky. Tenkrát ovšem bylo rozšířeno mnoho, mnoho poznatků, o nichž musíme říci, že toto rozšiřování mělo poněkud trýznivý charakter, protože lidé, kteří toto rozšiřování prováděli, vůbec nemohli říci, jaká je souvislost s duchovním světem, v němž stáli.

Tuto náladu můžeme velmi dobře studovat u dvou lidí. Prvním z nich je Raimund von Sabunda¹³, který žil v 15. století a zemřel okolo roku 1430. Raimund von Sabunda je pozoruhodný člověk. Ponoříme-li se do toho, co myslel, co po sobě zanechal, máme pocit, že to je téměř totéž zjevení, které svému žáku předal onen učitel z hor a zemských rozsedlin okolo roku 1200, které mu předal za plného vědomí. A přesto je to celé ponořeno do neurčitější a neosobnější mluvy - filosofického, teologického, lékařského druhu - u Raimunda von Sabunda v 15. století. To je však dáno tím, že Raimund von Sabunda svá zjevení prostě přijal oklikou přes pravé rosikrucianství, tedy cestou, která byla otevřena tím, že onen velký zasvěcenec ze 12. století, jehož působení jsem vám vylíčil, dál z duchovního světa inspiroval všechno to, co jsem dnes charakterizoval. Neboť v podstatě vycházelo od něj a od těch, kdo s ním byli v duchovním světě, všechno to zjevení, které potom procházelo rosikrucianstvím způsobem, jaký jsem u rosikrucianství několikrát popisoval. Náladu

udával on. Těchto duchů se však přece jen zmocňovala úzkost. Raimund von Sabunda byl odvážný, statečný duch, jeden z oněch lidí, kteří si dovedli vážit idejí, kteří uměli v ideách žít. Proto u něj sice vidíme něco z neurčitosti, která je dána tím, že zjevení pocházejí z duchovního světa, avšak nevidíme u něj ani stopu po nějaké úzkosti, po úzkosti z poznání. Tím více si toho, co takto vzešlo z onoho duchovního proudu, všimneme jako něčeho obzvlášť charakteristického u jiného ducha, u Pica de Mirandola¹⁴ v 15. století.

Záhy zemřelý Pico de Mirandola je velmi pozoruhodný duch. Ponoříme-li se do toho, co vymyslel, uvidíme, že v jeho myšlení působí všude tatáž inspirace, kterou jsem právě charakterizoval: pokračování moudrosti onoho dávného zasvěcence oklikou přes rosikuciánský proud. U Pica de Mirandola však vidíme něco jako ucouvnutí, ucouvnutí před tímto poznáním. Ujišťuje například: všechno, co se děje na Zemi, že na Zemi vznikají kameny, že na Zemi žijí a rostou rostliny, že nesou plody, že na Zemi žijí zvířata, to všechno nepochází ze sil Země.

Pokud by někdo věřil, že tu je Země a její síly že způsobují to, co je na ní, pak má podle něj nesprávný názor. Správným názorem podle Pica de Mirandola je, že to jsou hvězdy a že všechno, co se děje na Zemi, závisí na hvězdách. To nejmenší, co se děje na Zemi, je podle Pica de Mirandola závislé na hvězdách. Člověk musí vzhlednout k nebi, chce-li pochopit, co se děje na Zemi. A budeme mluvit ve smyslu Pica de Mirandola, řekneme-li: Podáváš

mi ruku, bratře, avšak příčinou toho, že mi ji podáváš, není jen tvůj cit, ale je to hvězda, která stojí nad tebou a která ti dává impuls, abys mi podal ruku. - Nakonec je vše způsobeno tím, co je založeno v nebi, v kosmu, a pouhý odlesk toho se děje na Zemi.

Pico de Mirandola to vyslovuje jako určité přesvědčení a zároveň říká: Lidé však mají povinnost nehledět na tyto hvězdné příčiny a brát na zřetel pouze nejbližší příčinu na Zemi. - Z tohoto stanoviska potírá Pico de Mirandola - to je neobyčejně charakteristické - astrologii, která mu byla dána. Ví, že dávná, skutečná, pravá astrologie se vyslovuje v osudech lidí. To ví, to považuje za pravdu. Nicméně říká, že člověk nemá pěstovat astrologii, že má hledat jen ty nejbližší příčiny.

Pozorujete, o co se tu vlastně jedná? Poprvé se zde zcela zvláštním způsobem jedná o myšlenku na hranice poznání, ovšem, abych tak řekl, ve formě, v níž je zcela lidská. Když se později podíváte u Kanta, u Du Bois-Reymonda, pak vám bude řečeno: člověk nemůže překročit hranice poznání, taková je vnitřní nutnost. - Tak tomu u Pica de Mirandola v 15. století není; on říká: Ano, co je zde na Zemi, má kosmické příčiny, avšak člověk by se měl zřítí poznávání těchto kosmických příčin. Člověk by se měl omezit na Zemi. - A tak se v 15. století setkáváme u takové charakteristické osobnosti jako Pico de Mirandola s dobrovolným zřeknutím se nejvyššího poznání. To je kulturně historická duchovní skutečnost největšího myslitelného významu. Tehdy se právě stalo, že

si lidé řekli: Zřekneme se poznání. - A skutečně, to co se v takové osobnosti, jako je Pico de Mirandola, odehrává navenek, má svůj protějšek ve spirituálu.

Opět to bylo v jednom z oněch skromných příbytků sloužících rosikrucianům ke shromažďování, kde při jednom kultickém obřadu, konaném speciálně k tomuto účelu, byla v té nejslavnostnější formě v 15. století, ve druhé polovině 15. století, přinesena oběť hvězdnému poznání. A můžeme říci, že co se při onom kdysi vykonaném, se zvláštní slavností vykonaném kultickém obřadu událo, je toto: lidé stáli před něčím na způsob oltáře a řekli: Budeme nyní cítit odpovědnost nejen za sebe nebo za naše společenství nebo za náš národ nebo za současné lidstvo, budeme se cítit odpovědní za všechny lidi, kteří kdy na Zemi žili. Budeme se cítit jako příslušníci celého lidstva. A cítíme, že lidstvo prodělalo něco, co je opuštěním hodnosti čtvrté hierarchie, příliš hlubokým sestoupením do hmoty (tak byl chápán pád do hříchu). Proto, aby se lidstvo mohlo opět vrátit ke své hodnosti čtvrté hierarchie a aby mohlo ze svobodné vůle najít to, o co se pro něho a s ním dříve pokoušeli bohové, budiž na nějaký čas obětováno vyšší poznání. - A jisté bytosti duchovního světa - bytosti, které nejsou lidského druhu, které nesestoupily na Zemi v lidské inkarnaci - oběť přijaly, aby v duchovním světě dosáhly určitých cílů (o nichž zde hovořit by vedlo příliš daleko; to nechť se stane jindy). Pro lidi se tím však stal možným impuls ke svobodě z duchovního světa.

Uvádím tuto kultickou scénu z toho důvodu, abych vám jejím prostřednictvím řekl, že vlastně všechno, co se děje ve vnějším fyzicko-smyslovém životě, má svůj duchovní protějšek, který musíme pouze hledat tam, kde je. Někdy totiž znamená nějaký jednotlivý kultický obřad, vykonávaný - nechci v této souvislosti říci „vědoucími“, nýbrž vykonávaný takovými osobnostmi, které jsou ve spojení s duchovním světem, někdy takový obřad znamená něco, z čeho vyzařují impulsy pro celou jednu kulturu nebo civilizační proud. Kdo chce znát základní kolorit nějakého časového údobí, musí hledat příslušný duchovní bod vyzařování sil, které tímto údobím proudí.

To co pak bylo v následujícím čase duchovně, duchovně-spirituálně vytvářeno, bylo dozníváním této tvorby vycházející z neznámých duchovních světů. A až do 19. století včetně se člověk mohl vedle toho, co se rozvinulo v podobě vnějšího materialismu, seznámit vždy také s jednotlivými duchy, kteří žili pod doznívajícím vlivem onoho zřeknutí se vyššího poznání.

Alespoň v několika rysech bych vám chtěl načrtnout jistý typ lidí, žijících v 15., 16., 17. a 18. století. Je to typ, který se dal potkat někde na venkově jako sběrač bylin pro lékárny nebo v nějakém jiném nenáročném povolání. Musíme si představit nějakou takovou osobnost. Člověk takovou osobnost najde, pokud se sám zajímá o zvláštní podoby lidské bytosti v té či oné individualitě; potom ji člověk najde. Především je neobyčejně upjatá, mluví málo nebo odvádí pozornost od toho, co by v ní chtěl

člověk hledat, a to tak, že vede bezvýznamné, záměrně zcela triviální řeči, jimiž chce vyvolat dojem, že nestojí za námahu bavit se s ní. Pokud jste ale dovedli vnímat nejen obsah slov, která ten člověk říká, ale i tón jeho slov, způsob, jakým z něj vycházejí, pak jste takového člověka přesto dál poslouchali. A pokud on pak na základě nějaké karmické souvislosti získal dojem, že má mluvit, potom tedy začal opatrně promlouvat a pak jste zjistili, že před sebou vlastně máte moudrého člověka. Ovšem to, co říkal, nebyla hvězdná moudrost. To co říkal, nebyla ani pozemská moudrost. Nebylo v tom příliš mnoho z toho, co nyní nazýváme duchovní vědou, ale byla to teplá slova srdce, dalekosáhlé morální pokyny, pronášené ovšem bez sentimentu, různá přísloví.

Mohli jste slyšet něco jako: Pojdme k támhle tomu stromu. Má duše může vklouznout do jehličí, do jedlových šišek; má duše je totiž všude. Když vklouzne do šišek a do jehliček, dívá se skrz ty šišky a jehličky ven do světových hlubin a světových dálav a člověk pak splyne s celým světem. A to je pravá zbožnost: když člověk takto splyne s celým světem. Kde je Bůh? Bůh je v každé šišce. A kdo neuznává Boha v každé šišce, kdo hledá Boha jinde než v každé šišce, ten nepoznává skutečného Boha. - Chci jen ukázat, jak asi mluvili takoví lidé, které jste mohli najít způsobem, jaký jsem popsal. Tak tito lidé mluvili. Říkali také třeba: A pak, když člověk do těch šišek a do jehličí vklouzne, zjistí, jak se Bůh raduje z lidí na světě. Sestou- pí-li však člověk hluboko do svého srdce, do propastí

niternosti lidské povahy, pak najde také Boha, tehdy ho však pozná, jak je smutný z lidských hříchů.

Takto mluvili tito prostí mudrcové. Velký počet těchto prostých mudrců měl jistá - abych tak řekl v dnešním jazyce - vydání starých rosikruciánských obrazců. Ukazovali je lidem, kteří k nim přistoupili tak, že se mohli vyslovit. Ale právě když se mluvilo o těchto obrazcích, které mezi těmito lidmi žily v jednoduchých, opravdu špatných tiscích, vyvíjely se rozhovory zvláštním způsobem. Některé lidi, přestože v nich procitl zájem o takového prostého mudrce, přepadla určitá zvědavost, co tyto zvláštní rosikruciánské obrazy vlastně znamenají, začali se vyptávat a potom se jim od těch mudrců, považovaných za podivíny, nedostalo řádné, podrobné odpovědi, nýbrž jen poznámky: když se člověk řádně zahlubá, může skrz tyto obrazce pohlížet jakoby skrz okna do duchovního světa. - Popisovali spíše, co u nich mohou sami pocitově prožívat, než že by dávali nějaké výklady nebo interpretace těch obrazců. A někdy, když jste slyšeli podobné výroky o pocitech těchto osob u takových obrazců, tak jste se nemohli chytit žádné myšlenky; ono totiž to, co udávali, žádné myšlenky nebyly. Mělo to však nesmírně významné účinky. Odcházeli jste od nich nejen s teplem v duši, ale i s pocitem: získal jsi poznání, které v tobě žije, které vůbec nedovedeš vnést do pojmů.

A to byla - vedle jiných, které jsem vám vylíčil - jedna z cest, kterou bylo prostřednictvím citu v této epoše od 14., 15. století až do konce 18. století v širokých kruzích

zvěstováno a rozšiřováno lidství, božství. Nemůžeme tak docela říci, že to bylo bezeslovně, ale můžeme říci, že to bylo bezmyšlenkovitě - nikoli však bezobsažně. V této epoše se mnoho věcí mezi lidmi projednávalo bezmyšlenkovitě. A nikdo nepochopí charakter této epochy, kdo neví, kolik toho bylo v této epoše dosaženo bezmyšlenkovitostí, kdy si lidé vyměňovali své duše, nikoli jen slova.

Tím jsem vám chtěl vylíčit ještě jeden z rysů oné přechodné epochy, v níž se mezi lidmi vyvíjela svoboda. V následujícím čase popíšu nejrůznějším způsobem více z této oblasti. Zde jsem chtěl pouze navázat a také leccos doplnit; navázat na to, co se událo během Sněmu, a doplnit to o leccos dalšího.

Dornach, 6. ledna 1924

GA 233a